

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

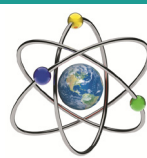
№8(1)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

*Elektron nashr. 372 sahifa,
3-avgust, 2026-yil.*

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapirjanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – “Yangi O'zbekiston” va “Pravda Vostoka” gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: “Tadbirkor va ishbilarmon” MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers “Yangi O'zbekiston” and “Pravda Vostoka”, Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oğlu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

“Maktabgacha va maktab ta'limi” jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta'limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo'yicha
ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Sun'iy intellekt muhitida o'sib kelayotgan Alfa avlodining shaxsiy va psixik rivojlanishi	10
<i>Jo'rayeva Dilfuza Abdug'aniyevna</i>	
Teng yonli uchburchak xossalari va kesmaning o'rta perpendikulyari xossalardan foydalangan holda masalalar yechish	13
<i>Namozov Diyorbek Baxtiyor o'g'li</i>	
Xiva xonligining siyosiy boshqaruv modeli: Buxoro va Qo'qon xonliklari bilan qiyosiy tahlili.....	17
<i>Mutallibjonov Boburmirzo</i>	
Boshlang'ich sinfda informatika fanini o'qitish metodikasi	26
<i>Nosirova Feruza Baxadir qizi</i>	
Funksional savodxonlik asosida bo'lajak boshlang'ich ta'lim o'qituvchilarini professional rivojlantirishning strukturaviy-faoliyatli modeli.....	30
<i>Gafurova Mahfuza Abbosovna</i>	
Mutafakkirlar asarlarida bolalar faolligini shakllantirishda o'yinlardan foydalanishning yoritilishi	35
<i>Ravshanova Uldona Narziboyevna</i>	
Ijtimoiy-madaniy qadriyatlar variatsiyasi sharoitida talabalarda kitobxonlik madaniyatini rivojlantirish mazmuni	39
<i>Vorisova Barnoxon Olimjon qizi</i>	
Huquqiy ta'lim va huquqiy tarbiya integratsiyasi orqali yoshlar orasida huquqbuzarliklarning oldini olish	43
<i>Habibjonov Izzatbek Dilshodjon o'g'li</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarning tanqidiy va refleksiv tafakkurini rivojlantirishda antfragil yondashuvning o'rni.....	51
<i>G'ulomjonova Ziyodaxon A'zamjon qizi</i>	
Badiy adabiyotning yoshlar tarbiyasidagi didaktik imkoniyatlari	57
<i>Irisboyeva Xotiraxon Utbasarovna</i>	
Talabalarining o'quv amaliyoti jarayonida kasbiy mobilligini rivojlantirishda dual ta'limga asoslangan metodikani takomillashtirish	61
<i>G'ofurov To'liqinjon</i>	
Didactic Opportunities of Content and Language Integrated Learning (CLIL) Technology in English Language Teaching	67
<i>Ismailova Aziza Dilshodovna</i>	
Фольклорные источники в историко-географическом изучении памятников Устюрта.....	72
<i>Канаатов Есимкан</i>	
Xorijiy davlatlar tajribasida o'zgarishlarni boshqarish ko'nikmalarini rivojlantirish amaliyoti.....	76
<i>Abdullayev Amirulla Xazratovich</i>	
Algoritmik faollikni rivojlantirishning zamonaviy metodik yondashuvi	81
<i>Pardayeva Kamola Sultonovna</i>	
Sun'iy intellekt va startap ekotizimi asosida talabalarining tadbirkorlik ko'nikmalarini rivojlantirish	86
<i>Imomaliyev Quvvat Choriyevich</i>	
Maktab ta'limida o'qitish sifatini baholashning ko'p tarmoqli raqamli-diaagnostik tizimini joriy etish va boshqarish	91
<i>Nurmetov Tursunbek Kenjayevich</i>	
Event ta'lim texnologiyasi vositasida talabalarining o'qish samaradorligini oshirish	96
<i>Latipova Ma'rifat Salohiddin qizi, Bo'tayeva Saodat Xudoyor qizi</i>	
Texnologik ta'lim yo'nalishi talabalarining malakaviy va pedagogik amaliyotlari uzviyligini ta'minlashning metodik modeli	99
<i>Mardonov Maqsudbek Maxmudovich</i>	
Nogironligi bo'lgan bolalarni tarbiyalayotgan oilalarga ijtimoiy-psixologik yordam ko'rsatishning nazariy-metodologik asoslari	103
<i>Umarova Umidaxon Ibaydullayevna</i>	

Chizmachilik darslarida animatsiyali modellarni qo'llashning pedagogik asoslari	108
<i>Xo'janiyozov Shokir Rustamovich</i>	
Fanlararo aloqadorlik asosida tibbiyot oliy ta'lim muassasalarida ingliz tilini o'qitish metodikasi va uning eksperimental samaradorligi	114
<i>Isroilova E'zoza Akmal qizi</i>	
Umumiy o'rta ta'lim tashkilotlarida ingliz tilini o'qitishda veb-kvestlar va raqamli keyslarni samarali qo'llash usullari	119
<i>Shermatova Ra'no O'ktam qizi, Baxodirova Gulnoz Kamalovna</i>	
Xalq og'zaki ijodi asosida bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kreativ faoliyatini takomillashtirish texnologiyalari	124
<i>Abduraximova Muxabbat Allayevna</i>	
Bo'lajak fizika o'qituvchilarini nanotexnologiya sohasidagi bilimlarni taqdim etishga va o'qitishga tayyorlash metodikasi	129
<i>Sottarov Abduvali Umirqulovich</i>	
Raqamli ta'lim muhitida talabalarning raqamli tafakkurini rivojlantirishning pedagogik mexanizmlarini takomillashtirish	133
<i>Nuraliyeva Feruza Abdusalim qizi</i>	
Emotsional intellekt va raqamli kommunikatsiya: yoshlar psixologiyasida zamonaviy tendensiyalar	137
<i>Qahharov Nuriddin Sherbek o'g'li</i>	
Kichik maktab yoshidagi o'quvchilarda "o'quv burnout" (o'qishga nisbatan charchash va sovish) holatining oldini olishda motivatsion pedagogik texnologiyalar	142
<i>Babajanova Gulmira Muratbayevna</i>	
Linguopragmatic Errors in Artificial Intelligence-Generated Translations	147
<i>Aytmuxamedova Durdona Jasur qizi</i>	
Клинические особенности аллергодерматозов у лиц, проживающих в Ташкентской области	153
<i>Абдуллаева Ф. Б., Саипова Н. С.</i>	
Tyutorlik faoliyatining pedagogik ahamiyati	160
<i>Ashirova Gulnora Xayrullayevna</i>	
Innovatsion yondashuv asosida bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida kasbga yo'naltirish metodikasini takomillashtirish	164
<i>Nurmuratova Iroda Nuriddinovna</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarni maktabga tayyorlashda diqqat yetishmasligi va giperfaollik: mnemotexnik korreksiya	169
<i>Egamberdiyeva Xuriyat Egamberdiyevna, Kaxxarova Ozoda Abdimo'minovna</i>	
The Historical Development of Translation	173
<i>Sharopova Gulnoza Odil qizi</i>	
Integratsiya jarayonlarini samarali boshqarishga yo'naltirilgan metodik tizim	176
<i>L. T. Xudaybergenova</i>	
Multimodal matnlarni tanlash va dalillarga asoslangan o'quv topshiriqlari metodikasini ishlab chiqish	180
<i>G'ofurova Dilshodaxon Toxirjon qizi</i>	
Bo'lajak tibbiyot xodimlarining diagnostik kompetensiyalarini shakllantirishda innovatsion ta'lim texnologiyalarining o'rni: ilmiy adabiyotlar sharhi	186
<i>Xalimova S. A.</i>	
The Role and Opportunities of Artificial Intelligence (AI) in the Management of Educational Institutions	191
<i>Abduqahorova Lobar Oybekovna</i>	
Malaka oshirish jarayonida maktab direktorlarining mediakompetentligini rivojlantirishning tashkiliy-boshqaruv mexanizmi	197
<i>Xidirova Maftuna Ilhom qizi</i>	
Maktabgacha ta'lim muassasalarida iqtisodiy tarbiya berishda STEAM va an'anaviy usullarning qiyosiy tahlili	205
<i>Boltayeva Nasiba Ilhom qizi</i>	

Kasb-hunar ta'limida elektromobillar va robototexnika yo'nalishlarini rivojlantirish: xalqaro hamkorlik tajribasi va "2+1" dual ta'lim modeli.....	209
<i>Dushanov Nuriddin Qo'ldoshovich, Suvonov Murodjon Abdurahmon o'g'li, Ibragimova Dinara Rustam qizi, Karimova Oygul Ro'ziyevna, Avliyoqulov Muxammad Mustafoyevich</i>	
Multimodal matnlarni tanlash va dalillarga asoslangan o'quv topshiriqlarining metodikasini ishlab chiqish ...	212
<i>G'ofurova Dilshodaxon Toxirjon qizi</i>	
Maktabgacha ta'limda "ijodiy faoliyat" va "kreativlik" konseptlarining nazariy-metodologik interpretatsiyasi...	218
<i>Komila Aytmuratova</i>	
Bo'lajak chet tili o'qituvchilarining leksik kompetensiyasini shaxsga yo'naltirilgan ta'lim texnologiyasi asosida rivojlantirishga doir mashqlar tipologiyasining samaradorligi.....	222
<i>Maxmudova Feruza Salimjonovna</i>	
O'zbek va rus nasrida oilaviy munosabatlarning badiiy-psixologik talqini	227
<i>Qurbonova Malika Toxir qizi</i>	
O'quv-biluv kompetensiyasining nazariy asoslari va zamonaviy pedagogik yondashuvlar	230
<i>Saydaxmedova Barno Batirovna</i>	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining matematik tayyorgarligi tarkibi: TIMSS va PISA xalqaro baholash dasturlari asosidagi nazariy tahlil	235
<i>Abdusattarova Zaynab</i>	
Fizikani o'qitishda barqaror taraqqiyot tushunchalarini rivojlantirish: O'zbekiston kontekstida adabiyotlar tahlili.....	243
<i>Avazova Oltin</i>	
Futbolda 11–12 yoshli darvozabonlarni texnik-taktik jihatdan tayyorlashda maxsus mashqlarning ahamiyati	247
<i>Ibragimov Qosimbek Isroil o'g'li</i>	
Boshlang'ich sinflarda tabiiy fanni o'qitish jarayonida sun'iy intellekt yordamida foydalanib nazariy bilimlarni hayotga tatbiq qilib o'rganish metodlari	253
<i>Jo'layeva Munira Choriyevna</i>	
Creativity-Oriented Language Teaching in Karakalpak Folk Pedagogy	256
<i>Khodzhanizayeva Aygul Aytmuratovna</i>	
Bo'lajak pedagoglarda estetik kompetentlikni rivojlantirishning metodik asoslari.....	264
<i>Saidova Dilorom Erkinovna</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda matematik muammolarni hal etish ko'nikmalarini rivojlantirish metodikasi	269
<i>Farhodova Sevara Qo'ziboy qizi</i>	
Boshlang'ich sinflarda ona tili darslarida tanqidiy va ijodiy fikrlashni rivojlantirish texnologiyalari.....	274
<i>Norkulova Jasmina Sodikovna</i>	
Umumta'lim maktablarida matematik kechalar orqali o'quvchilarning mantiqiy tafakkurini rivojlantirish samaradorligi.....	277
<i>Saytniyozov Adham Annamuhmet o'g'li</i>	
Tibbiy va pedagogik ta'lim jarayonida "Case Study" metodini qo'llash orqali talabalarning kasbiy kompetentligini rivojlantirish	282
<i>Shaymatova Azizaxon Rustambekovna</i>	
Dutor ijrochiligining amaliy-texnik jihatlariga e'tibor qaratish va ushbu jarayonni rivojlantirish	286
<i>Shodiyeva Shahinabonu Shoirjon qizi</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarda pedagogik texnikani shakllantirish texnologiyalari	293
<i>Turimbetova Sveta Muhammedaliyevna</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkiloti va oila o'rtasidagi hamkorlik menejmentini takomillashtirishda direktor o'rinbosarining roli	297
<i>Xolnazarova Shaxnoza Baxodir qizi</i>	
Адаптивная геймификация в школьном обучении физике	304
<i>Индира Бахадуровна Ерлепесова</i>	
Bo'lajak pedagoglarda qadriyatlar tizimining shakllanishiga ta'sir etuvchi psixologik omillar	309
<i>Taylanova Sh. Z.</i>	

Metakognitiv kompetensiya: mohiyati va mazmuni, tarixiy evolyutsiyasi.....	317
<i>Xasanova Feruza Xurramovna, Abdullayeva G. A.</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarda kasbiy tayyorgarlikni ta'minlovchi refleksiv va motivatsion mexanizmlar	322
<i>Fayziyeva Umida Asadovna</i>	
Arab tilida jumla tuzilishi: ismiy va fe'liy jumlalarining nahviy tahlili.....	328
<i>Quqonboyeva Moxlaroyim Elmurodjon qizi</i>	
"Maugli" asarining didaktik ahamiyati va obrazlar tahlili	333
<i>To'g'onova Dinoraxon Mansurjon qizi</i>	
Jadid taraqqiyparvari Ahmad Zaki Validiyning ijtimoiy-siyosiy faoliyati va uning vatanparvarlik harakatlari...	337
<i>Raximov Azizbek Normurodovich</i>	
Biologiya darslarida kooperativ ta'lim texnologiyasidan foydalanish metodikasi	342
<i>Ibodova Mahfuza Namozovna</i>	
Ta'limni tashkil etishning pedagogik omillari	346
<i>Yuldasheva Nilufar Abdullayevna, Hazratkulova Lobar To'rabek qizi</i>	
5–7 yoshli qizlarda badiiy gimnastika orqali maxsus harakat ko'nikmalarini rivojlantirish	350
<i>Botirova Sayyora Nurullayevna</i>	
Talabalarda grammatik kompetensiyani rivojlantirishning zamonaviy pedagogik yondashuvlari	354
<i>Aymanova Shiyrinay Kamilovna</i>	
Yosh ofitserlarda xizmat rezistentligini belgilovchi ijtimoiy-psixologik determinantlar	357
<i>Rejametova Irada Ikramshikovna</i>	
Chapaqay o'quvchilarda grafik malakalarni rivojlantirishning o'ziga xos jihatlari	363
<i>Yusufzoda Shabnami Yunus</i>	
Преимущества использования STEAM технологий в дошкольном образовании.....	368
<i>Садикова Д. Х.</i>	

CHAPAQAY O'QUVCHILARDA GRAFIK MALAKALARNI RIVOJLANTIRISHNING O'ZIGA XOS JIHATLARI

Yusufzoda Shabnami Yunus

Urganch davlat pedagogika instituti
boshlang'ich ta'lim metodikasi kafedrasini mudiri, p.f.f.d.(PhD), dotsent

Annotatsiya: Ushbu maqolada chapaqay boshlang'ich sinf o'quvchilarida grafik malakalarni rivojlantirishning psixologik, fiziologik va pedagogik asoslari tahlil qilingan. Chapaqay bolalarning yozuv faoliyatida uchraydigan muammolar, grafo-motor ko'nikmalarni shakllantirish mexanizmlari hamda ularni bartaraf etishga xizmat qiluvchi zamonaviy metodik yondashuvlar yoritilgan. Shuningdek, ergonomik sharoitlar, sensor-grafomotor mashqlar va raqamli texnologiyalar asosida grafik malakalarni rivojlantirish bo'yicha ilmiy asoslangan tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: chapaqay o'quvchi, grafik malaka, grafomotorika, yozuv ko'nikmasi, mayda motorika, ergonomika, sensor rivojlanish, boshlang'ich ta'lim.

Abstract: This article analyzes the psychological, physiological, and pedagogical foundations of developing graphic skills in left-handed primary school students. It examines the writing challenges faced by left-handed children, the mechanisms underlying the development of graphomotor skills, and modern methodological approaches to overcoming these difficulties. Furthermore, the article presents evidence-based recommendations for developing graphic skills through ergonomic conditions, sensorimotor and graphomotor exercises, and digital technologies.

Key words: left-handed student, graphic competence, graphomotor skills, writing skills, fine motor skills, ergonomics, sensory development, primary education.

Аннотация: В статье анализируются психологические, физиологические и педагогические основы формирования графических навыков у леворуких учащихся начальных классов. Рассматриваются трудности, с которыми сталкиваются леворукие дети при письме, механизмы формирования графомоторных навыков, а также современные методические подходы к преодолению этих трудностей. Кроме того, представлены научно обоснованные рекомендации по развитию графических навыков с использованием эргономических условий, сенсомоторных и графомоторных упражнений, а также цифровых технологий.

Ключевые слова: учащийся-левша, графическая компетентность, графомоторные навыки, навыки письма, мелкая моторика, эргономика, сенсорное развитие, начальное образование.

KIRISH

Boshlang'ich ta'lim jarayonida yozuv malakasini shakllantirish o'quvchilarning keyingi o'quv faoliyati uchun zarur bo'lgan tayanch kompetensiyalardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, chapaqay o'quvchilarda yozuvni o'rgatish jarayoni o'ngqo'l tengdoshlariga nisbatan murakkabroq kechadi. Bunga bosh miya yarimsharlari faoliyatining funksional assimetriyasi, qo'l harakatlari koordinatsiyasining o'ziga xosligi hamda yozuv jarayonida yuzaga keladigan ergonomik qiyinchiliklar sabab bo'ladi. Bugungi kunda inkluziv ta'limni rivojlantirish sharoitida har bir bolaning individual xususiyatlarini hisobga olgan holda ta'limni tashkil etish dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Chapaqay o'quvchilarning grafik malakalarini rivojlantirish ham aynan shunday individual yondashuvni talab qiladi.

Grafik malaka nafaqat harflarni chiroyli yozish, balki murakkab psixofiziologik faoliyat ham bo'lib, unda vizual analizator, proprioseptiv sezgi, taktil sezgi, kinestetik nazorat hamda mayda motorika birgalikda faoliyat ko'rsatadi. Shu sababli chapaqay bolalar bilan ishlashda faqat husnixat mashqlarini emas, balki sensor-grafomotor mashqlar tizimini ham qo'llash muhim ahamiyatga ega.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Grafik malaka murakkab neyrofiziologik faoliyat hisoblanib, unda bosh miya po'stlog'i, serebellum, bazal gangliylar va sensor tizimlarning uyg'un faoliyati muhim ahamiyat kasb etadi. L.S. Vygotskiy, A.R. Luriya hamda N.A. Bernshteynning tadqiqotlari yozuv faoliyatining psixik jarayonlar va harakatlarni boshqarish tizimi bilan uzviy bog'liqligini ko'rsatadi. Chapaqay bolalarda harakatlarni boshqarishning o'ziga xos mexanizmi kuzatiladi. Dominant qo'l sifatida chap qo'lning faol ishlashi bosh miya yarimsharlarining funksional taqsimoti bilan izohlanadi. Natijada yozuv davomida qo'l harakatining yo'nalishi, mushaklarning zo'riqishi hamda ko'rish nazorati o'ngqo'l bolalarnikidan farqlanadi.

Grafik malakaning shakllanishida bir nechta o'zaro bog'liq komponentlar ishtirok etadi. Grafik malakalarni rivojlantirish jarayonida grafomotor mashqlar alohida ahamiyat kasb etadi. Dastlab to'g'ri, egri va siniq chiziqlarni chizish, geometrik shakllarni takrorlash, nuqtalarni birlashtirish hamda shtrixlash kabi tayyorlov mashqlari bajariladi. Keyingi bosqichda harf elementlari, undan so'ng esa harflar, bo'g'inlar, so'zlar va gaplarni yozishga bosqichma-bosqich o'tiladi. Mashqlar tizimli va izchil tashkil etilganda barmoqlarning mayda motorikasi, qo'l mushaklarining koordinatsiyasi hamda yozuv avtomatizmi sezilarli darajada rivojlanadi. Bugungi kunda grafik malakalarni rivojlantirishda zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanish samarali natijalar bermoqda. Interaktiv doskalar, raqamli yozuv platformalari, sensorli ekranlar, elektron husnixat dasturlari hamda sun'iy intellekt elementlariga ega ilovalar orqali o'quvchining yozuv jarayoni tahlil qilinib, individual tavsiyalar ishlab chiqilishi mumkin. Ayniqsa, yozuv bosimi, harakat trayektoriyasi va yozuv tezligini avtomatik tahlil qiluvchi dasturlar chapaqay o'quvchilarning individual qiyinchiliklarini aniqlash hamda bartaraf etishda muhim vosita bo'lib xizmat qiladi.

 Komponent	Ahamiyati
 Vizual idrok	Harf shaklini qabul qilish
 Taktil sezgi	Barmoqlar sezgirlikini oshirish
 Kinestetik sezgi	Harakatni his qilish
 Proprioseptiv tizim	Qo'l bosimini boshqarish
 Mayda motorika	Harflarni aniq yozish
 Diqqat	Harakatni nazorat qilish
 Xotira	Harf elementlarini eslab qolish

1-rasm: Grafik malakaning psixofiziologik komponentlari va ularning ahamiyati

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur komponentlarning uyg'un faoliyati natijasida yozuv avtomatlashadi. Chapaqay o'quvchilar bilan ishlashda quyidagi metodik jihatlar alohida e'tibor qaratiladi. Birinchidan, yozuv holatini to'g'ri tashkil etish. Daftar chap yelkaga yaqinroq joylashtiriladi va taxminan 25-35° burchak ostida o'ng tomonga qiyalashtiriladi. Bunday holat qo'lning yozuvni yopib qo'ymasligini ta'minlaydi. Ikkinchidan, yozuv qurolini to'g'ri ushlash. Qalam uchidan 2-3 sm yuqori qismidan ushlanishi, barmoqlarning uni haddan tashqari siqmasligi tavsiya etiladi. Uchinchidan, mushaklarning zo'riqishini kamaytirish. Har 7-10 daqiqada barmoqlar uchun qisqa mashqlarni bajarish tavsiya etiladi. To'rtinchidan, grafomotor mashqlarni bosqichma-bosqich tashkil etish: yirik harakatlar, geometrik shakllar, elementlar, harflar, bo'g'inlar, so'zlar va gaplar. Mazkur ketma-ketlik motor dasturlarining bosqichma-bosqich shakllanishiga yordam beradi.

So'nggi yillarda sensor-grafomotor (lotin tilidan olingan bo'lib, "sezgi" va "harakat qilmoq" ma'nolarini bildiradi. Sensor-grafomotor faoliyat – shaxsning yozuv va grafik harakatlarni bajarish jarayonida sezgi tizimlari (vizual, taktil, kinestetik, proprioseptiv va vestibulyar analizatorlar) hamda mayda motorika faoliyatining o'zaro integratsiyasiga asoslangan murakkab psixofiziologik faoliyatdir.) mashqlar grafik malakalarni rivojlantirishning eng samarali usullaridan biri sifatida e'tirof etilmoqda. Bunday mashqlarga quyidagilar kiradi:

SENSOR-GRAFOMOTOR MASHQLAR		
No	Mashqlar	Rivojlantiradigan ko'nikmalar
1	mankada yozish	Taktil sezgirlikni, harf shakllarini his qilish va barmoqlar sezuvchanligini rivojlantiradi.
2	qumda yozish	Mayda motorikani, qo'l harakati aniqligi va koordinatsiyani oshiradi.
3	kinetik qum bilan ishlash	Barmoqlar kuchini, ijodkorlik va sezgirlikni rivojlantiradi.
4	plastilin yordamida harf yasash	Harf shakllarini mustahkam eslab qolish, motorikani va tasavvurni rivojlantiradi.
5	barmoq gimnastikasi	Barmoqlarning egiluvchanligi va kuchini oshiradi, yozuvga tayyorlaydi.
6	sensor yo'lakchalarda mashqlar	Tana muvozanatini, koordinatsiyani va sezgirlikni rivojlantiradi.
7	havo yozuvi	Harf shakllarini kinetik tarzda his qilish va eslab qolishga yordam beradi.
8	interaktiv sensor ekranlarda yozish	Ko'z-qo'l koordinatsiyasini, yozuv aniqligi va qiziqishni rivojlantiradi.
MAZKUR MASHQLARNING FOYDASI		
9	barmoq sezgirligini oshiradi	Taktil va kinestetik sezgilar rivojlanadi.
10	mushak xotirasini rivojlantiradi	Harakatlar avtomatlashtiriladi, yozuv mustahkamlanadi.
11	harakat koordinatsiyasini yaxshilaydi	Ko'z-qo'l uyg'unligi va aniqlik oshadi.
12	yo'zuv tezligini oshiradi	Yozuv jarayoni tezlashadi va sifat yaxshilanadi.

2-rasm: Chapaqay o'quvchilarda grafik malakalarni rivojlantirishga qaratilgan sensor-grafomotor mashqlar va ularning rivojlantiruvchi ta'siri

Ilmiy tadqiqotlar ergonomik talablar bajarilganda yozuv sifati sezilarli darajada yaxshilanishini ko'rsatmoqda. Chapaqay o'quvchilar uchun quyidagi tavsiyalar beriladi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Boshlang'ich ta'limda grafik malakalarni shakllantirish faqat harflarni yozishni o'rgatish bilan cheklanmaydi. Ushbu jarayon qo'l barmoqlari mushaklarini rivojlantirish, taktil sezgirlikni oshirish, ko'z-qo'l koordinatsiyasini takomillashtirish hamda grafomotor harakatlarni avtomatlashtirishni ham o'z ichiga oladi. Ayniqsa, chapaqay o'quvchilarda yozuv jarayonining o'ziga xos xususiyatlari mavjud bo'lgani sababli sensor-grafomotor mashqlar tizimidan foydalanish muhim metodik vosita hisoblanadi. Mazkur mashqlar bolalarning mayda motorikasini rivojlantirish bilan birga, yozuv uchun zarur bo'lgan mushak xotirasi, fazoviy tasavvur va kinestetik sezgilarni ham shakllantiradi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, yozuvdan oldingi tayyorlov mashqlarini muntazam tashkil etish harf elementlarini to'g'ri yozish, yozuv tezligi va aniqligini oshirishga xizmat qiladi.

Birinchi mashq – mannada yozish bolaga harf shakllarini qo'li orqali his qilish imkonini beradi. Manna yuzasida barmoq yordamida harflarni hosil qilish taktil sezgirlikni rivojlantirib, harf elementlarini xotirada mustahkam saqlashga yordam beradi. Bu usul, ayniqsa, yozuvni endi o'rganayotgan chapaqay bolalarda qo'l harakatlarini erkinlashtiradi. Qumda yozish mashqlari esa mayda motorikani rivojlantirish bilan bir qatorda qo'l harakatlarining aniqligi va koordinatsiyasini oshiradi. Bunday mashqlar bolaning yozuv davomida chiziqlarni silliq va uzluksiz bajarishiga zamin yaratadi. Grafomotor tayyorgarlikda kinetik qum bilan ishlash alohida o'rin tutadi. Kinetik qumni siqish, yoyish, shakl berish va harf elementlarini hosil qilish barmoq mushaklarini mustahkamlaydi hamda sensor sezgirlikni kuchaytiradi. Natijada yozuv vaqtida qo'lning ortiqcha zo'riqishi kamayadi. Plastilin yordamida harf yasash mashqlari harflarning shakliy tuzilishini vizual va kinestetik jihatdan mustahkam o'zlashtirishga xizmat qiladi. Harf elementlarini plastilindan yasash orqali o'quvchilar ularning

tarkibini yaxshiroq anglaydilar hamda grafomotor harakatlar mustahkamlanadi. Grafik malakalarni shakllantirishda barmoq gimnastikasi muhim tayyorlov bosqichi hisoblanadi. Turli ritmik harakatlar, barmoqlarni bukish va yozish hamda aylantirish mashqlari qo'l mushaklarining egiluvchanligini oshirib, yozuv jarayoniga fiziologik tayyorgarlikni kuchaytiradi.

Sensor yo'lakchalarda mashqlar bajarish organizmning umumiy koordinatsiyasini, muvozanatini va kinestetik sezgirlikni rivojlantiradi. Harakatlarning muvofiqlashuvi yozuv paytida qo'l harakatlarini boshqarishni ham sezilarli darajada yaxshilaydi. Havo yozuvi usuli ham chapaqay o'quvchilar uchun samarali metodlardan biridir. Bunda bola harf shakllarini havoda yirik amplitudada chizadi. Ushbu mashq mushak xotirasini rivojlantiradi, harakat trayektoriyasini ongli ravishda idrok etishga yordam beradi hamda yozuvdagi xatolarni kamaytiradi. Zamonaviy ta'lim vositalaridan biri bo'lgan interaktiv sensor ekranlarda yozish mashqlari o'quvchilarning ko'z-qo'l koordinatsiyasini rivojlantiradi, yozuv aniqligini oshiradi hamda o'quv motivatsiyasini kuchaytiradi. Raqamli platformalar yozuv jarayonini qayta tahlil qilish va individual tavsiyalar berish imkoniyatini ham yaratadi. Mazkur mashqlarning muntazam qo'llanilishi natijasida barmoqlarning taktil sezgirlikni rivojlanadi, mushak xotirasi shakllanadi, qo'l harakatlari avtomatlashtiriladi, ko'z-qo'l uyg'unligi kuchayadi, yozuv tezligi va sifati sezilarli darajada oshadi. Ayniqsa, chapaqay o'quvchilarda sensor-grafomotor mashqlar yozuvni o'zlashtirishdagi qiyinchiliklarni kamaytirib, grafik malakalarni bosqichma-bosqich va barqaror rivojlantirishga xizmat qiladi.

CHAPAQAY O'QUVCHILAR UCHUN ERGONOMIK VOSITALAR		
№	Vosita nomi	Tavsifi va afzalliklari
1	 ergonomik ruchkalar	✓ Qo'lga qulay, mushak zo'riqishini kamaytiradi, yozuvni oson va chiroyli qilishga yordam beradi.
2	 uchburchak qalamlar	✓ Uchburchak shakli barmoqlarning to'g'ri joylashuvini ta'minlaydi, qalamni sirpanishdan saqlaydi.
3	 silikon griplar	✓ Qalamni ushlashni yengillashtiradi, barmoqlarga ortiqcha bosim tushishini kamaytiradi.
4	 yozuv trainerlari	✓ To'g'ri yozish texnikasini shakllantiradi, qo'l motorikasini rivojlantiradi.
5	 chap qo'l uchun maxsus qaychilar	✓ Chap qo'lga mos konstruktsiya qog'ozni oson kesishga yordam beradi.
6	 moslashtirilgan partalar	✓ To'g'ri o'tirish holatini ta'minlaydi, charchoqni kamaytiradi va yozuv sifati oshiradi.
7	 sirpanmaydigan daftar tagliklari	✓ Daftarni joyida ushlab turadi, yozish jarayonida siljish va notekislikni oldini oladi.

3-rasm: Chapaqay o'quvchilar uchun tavsiya etiladigan ergonomik vositalar va ularning afzalliklari

Ergonomik vositalar mushaklarning ortiqcha zo'riqishini kamaytirib, yozuv jarayonini qulaylashtiradi. Bugungi kunda grafik malakalarni rivojlantirishda raqamli texnologiyalar ham keng qo'llanilmoqda. Jumladan: interaktiv grafomotor ilovalar, sensorli planshetlarda yozish, sun'iy intellekt asosidagi yozuv tahlili, animatsion harf yozish dasturlari, virtual grafomotor trenajyorlar hamda raqamli husnixat platformalari. Sun'iy intellekt asosidagi dasturlar bolaning yozuv tezligi, bosim kuchi, harakat yo'nalishi va harf shaklini avtomatik tahlil qilib, individual tavsiyalar beradi. Chapaqay o'quvchilarda grafik malakalarni rivojlantirish uchun quyidagilar tavsiya etiladi: Individual yondashuvni qo'llash. Sensor-grafomotor mashqlarni muntazam tashkil etish. Ergonomik vositalardan foydalanish. Daftar va partaning joylashuvini moslashtirish. Vizual modellash usullaridan foydalanish. Raqamli texnologiyalarni joriy etish. Ota-onalarni metodik jihatdan tayyorlash. Yozuvni bosqichma-bosqich o'rgatish.

XULOSA

Chapaqay o'quvchilarda grafik malakalarni rivojlantirish o'ziga xos psixofiziologik va pedagogik yondashuvni talab qiladi. Mazkur jarayonda yozuv texnikasini o'rgatish bilan bir qatorda sensor rivojlanish, mayda motorika, ergonomik sharoitlar hamda zamonaviy raqamli texnologiyalarni uyg'un qo'llash yuqori samaradorlikni ta'minlaydi. Individual yondashuv asosida tashkil etilgan grafomotor mashg'ulotlar nafaqat husnixat sifatini, balki o'quvchilarning o'ziga bo'lgan ishonchini, o'quv motivatsiyasini va umumiy o'quv muvaffaqiyatini ham oshiradi. Ushbu metodik yondashuvlarni boshlang'ich ta'lim amaliyotiga joriy etish chapaqay o'quvchilarning yozuv kompetensiyasini rivojlantirish, ularning ta'lim jarayoniga muvaffaqiyatli moslashuvi hamda inklyuziv ta'lim sifatini oshirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Azimov Y.Y. Husnixat (metodik qo'llanma). – Buxoro, 2012. – 132 b.
2. Azimov Y.Y., Qo'ldoshev R.A. Husnixatga o'rgatishning amaliy asoslari (metodik qo'llanma). – Toshkent: Turon Zamin Ziyo nashriyoti, 2017. – 132 b.
3. Azimov Y.Y., Yusufzoda Sh.Y. Husnixat o'qitish texnologiyasi. Darslik. – Buxoro: Fan va ta'lim, 2022. – 68 b.
4. Ishmuhamedov R., Abduqodirov A., Pardaev A. Ta'limda innovatsion texnologiyalar. – Toshkent: Iste'dod, 2018. – 280 b.
5. Tolipov O', Usmonboyeva M. Pedagogik texnologiyalar: nazariya va amaliyot. – Toshkent: Fan, 2017. – 304 b.
6. G'ulomov M. Boshlang'ich ta'lim pedagogikasi. – Toshkent: O'qituvchi, 2019. – 368 b.
7. Выготский Л.С. Мышление и речь. – Москва: Лабиринт, 2019. – 352 с.
8. Лурия А.Р. Высшие корковые функции человека. – Санкт-Петербург: Питер, 2020. – 624 с.
9. Бернштейн Н.А. О ловкости и её развитии. – Москва: Спорт, 2021. – 288 с.
10. Безруких М.М. Обучение письму. – Москва: Просвещение, 2018. – 320 с.
11. Безруких М.М. Леворукий ребенок в школе и дома. – Москва: Вентана-Граф, 2019. – 192 с.
12. Сиротюк А.Л. Нейропсихологическое сопровождение обучения детей. – Москва: Сфера, 2018. – 240 с.
13. Henderson A., Pehoski C. Hand Function in the Child: Foundations for Remediation. 3rd ed. St. Louis: Elsevier, 2006.
14. Benbow M. Principles and Practice of Teaching Handwriting. San Antonio: Therapy Skill Builders, 2006.
15. Montessori M. The Montessori Method. New York: Dover Publications, 2004.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №8(1)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.